Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

181 (4817) | Суббото, 1945 оной сентябриин 15. | Сэн 20 мун.

Хориин аймагаархин хэлэһэн үгэдөө хүрэнэгүй

1945 оной хабарай тарилгые агротехническэ богони болзор соо дүүргэхын түлөө Хориин аймагай колхозууд нилээдгүй ехэ оролдолго гаргаһан байгаа. Гэбэшье, эндэхид хамаг хүсэеэ элсүүлжэ хаһа соонь хэһэн тарилгаяа гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абахын түлөө онсо анхаралаа табяагүй байһаниинь элиржэ байна.

Хүдөө ажалай жэлэй хүдэлмэринүүдэй эсэсэй дүн имагтал ургаса хуряалгын һүүлдэ гарадаг байна. Тиимэдэ тэрэниие түргэн ба эрхим шанартайгаар хуряажа абаха хэрэгтэ юунһээшье үлүү оролдолго гаргагдаха ёһотой. Теэд, хориинхид энэ харюусалгата хүдэлмэриие түсэбэй ёһоор үнгэргэхэ тушаа эрид хэмжээнүүдые абаагүй байха юм. Таряахуряалгын бэлэдхэлэй республика соо түлэг ябуулагдажа байхада Хориин аймагай олонхи колхозууд ба МТС-үүд заһабарилгын хүдэлмэриие хүсэд эхилээдүй байгаа һэн. Иимэ баримтанууд, илангаяа Тарбагатайн, Үдын, Ашангын сомонуудай колхозуудаар үзэгдэһэн байгаа.

Ургаса хуряалгада хангалтагүйгөөр бэлэдхэжэ ороһон дээрэһээ поли дээрэ гараһанһаа хойшо олонхи колхозууд һаатажа байха юм. Жэшээ болгон харуулхада, Ждановай нэрэмжэтэ колхозой заһабарилгадаһан 4 жаткын орой хоёрынь хүдэлмэрилөөд, бэшэниинь үргэлжэ эбдэрдэг дээрэһээ бүхэли үдэртөө минил байна. Иимэ баримтанууд колхоз бүхэндэ шахуу үзэгдэнэ.

Таряахуряалгада республикын бүхы аймаг, колхозуудай жэгдэрэн ороод байхада «хориинхид талха таряамнай эдеэшээгүй» гэһэн хүндэгүй шалтаг бариад, һая болтор полевой хүдэлмэри эхилээдүй байһан юм. «Анаагай сомоной «Путь Сталина» колхоз аяар сентябриин 1 болоһон хойно таряагаа түүбэрилэн хадажа эхилһэн байха юм. Поли дээрэ ябаха 6 жатка ба хоёр комбайн аяар сентябриин 10 хүртэр хүсэд шнидэжэ хүдэлмэрилөөгүй байгаа һэн» гэжэ Хориһоо ерэһэн хүдөө бэшэгшэ Д. Цыжибон манай редакцида мэдээсэбэ.

Хориин аймаг республика соо таряахуряалгаар эгээл хожомдожо ябана. БМАССР-эй Наркомземэй байгша оной сентябриин 10-ай мэдээгээр нэрлэгдэһэн аймаг таряа хуряаха түсэбөө оройдоо 27,2 процент дүүргэжэ, 19-дэхи һуури эзэлбэ. Энээниинь нёдондоной эды хирэтэй сасуулхада жэшээгүй бага байха юм. 1944 оной сентябриин 10-да дээрэхи аймагай колхозууд таряахуряалгын түсэб 40,4 процент дүүргэжэ, республика соо түрүү һууринуудай нэгые эзэлһэн байгаа һэн.

Наркомземэй мэдээн дээрэһээ харахада, Хориин аймагай таряахуряалгын табан үдэрэй ургалта тон хангалтагүй. Жэшээлхэдэ августын 25-һаа сентябриин 1 хүртэр—6,1 процент, сентябриин нэгэнһээ 5 хүртэр—5,1 процент, сентябриин 5-һаа 10 хүртэр—15,8 процент ургалта үгэһэн байба.

Таряахуряалгые һаатуулхалаараа гүрэнэйнгөө урдахи уялгануудые хориинхид баһал хожомдуулжа байна. Энэ оной сентябриин 10-ай мэдээгээр тус аймаг гүрэндэ таряа тушааха түсэбөө минил 3,6 процент болгоһон байна. Сентябриин 5-һаа 10 хүртэр эндэхи колхозууд минил 0,6 процент ургалта үгэһэн байха юм. Зарим колхозуудынь аяар мүнөө хүртэр гүрэндөө энэ гэхэ таряа оруулаадүй байһаар. Август соо гүрэндэ таряа тушааха түсэбөө дүүргэһэн нэгэшье колхоз эндэ үгы байна.

Мухаршэбэрэй аймагай «Красный Заган» артелиин членүүдэй уряалаар Бухэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ оролсоходоо Хориин колхозууд таряахуряалгаяа богони болзор соо дүүргэжэ, гүрэнтэйгөө түргэн тоосохобди гэһэн уялгануудые абаһан Хориин аймагай колхознигууд хэлэһэн үгэдөө хүрөөгүй байһаар. Хэлээл һаа тэрэнэй хэрэг дээрэнь дүүргэхэ ябадал большевигүүдэй хатуу заншал юм. Хорёорхин өөһэдынгөө хэлэһэн үгые үнэн хэрэгүүдээр бэелүүлхэ дүүрэн аргатай. Тиимэдэ таряахуряалгаар тохёолдоһон энэ гээгдэлээ түргэ ба буримүһэн усадхахын тулада аймагай партийна, советскэ, газар-таряалангай орган ба колхоз, МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд эрид шанга хэмжээнүүдые хараалха зорилготой болоно.

ВКП(б)-гэй айком, аймгүйсэдком ба аймагай газарай таһаг болбол байгуулагдаһан график колхоз бүхэнөөр дүүргүүлхэ, таряахуряалгада хүдэлмэри хэжэ шадаха зониие бараниинь хабаадуулха, колхознигуудай ажал зүбөөр эмхидхэжэ, хүн бүхэнэй нормонуудаа дүүргүүлхэ ябадал хангаха, социалистическэ мүрысөөе бодотоор хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ гол анхаралаа табиха ёһотой. Тиигэбэл Хориин аймаг хожомдолоо түргэн усадхажа, таряахуряалга, гүрэндэ тушаалгануудаа хаһа болзор соонь дүүргэжэ шадаха байна.

Москваһаа Румыниин Премьер-Министр г-н П. Гроза ба Румыниин Вице-Премьер ба Гадаада Хэрэгүүдэй Министр г-н Г. Татареску гэгшэд мордобо

Сентябриин 13-да Москваһаа Румыниин Премьер-Министр г-н П. Гроза, Вице-Премьер ба Гадаада Хэрэгүүдэй Министр г-н Г. Татареску, Зам Харилсаанай ба Олониитын Хүдэлмэриин Министр г-н Г. Георгий Деж, Арадай Гэгээрэлэй Министр г-н Ш. Войтек, господинууд М. Гельмеджану, М. Солаколу, Б. Шкиопу гэгшэд мордобо.

Тэрээнтэй нэгэн хамта Румынидэхи СССР-эй Элшэн Сайд С. И. Кавтарадзе ба Румынидэхи Союзна Хяналтын Комиссиин Түрүүлэгшын Орлогшо генерал-полковник И. З. Сусайков гэгшэд Москваһаа мордолсобод.

Центральна аэродром дээрэ мордогшодые СССР-эй Арадай Комиссарнарай Соведэй Түрүүлэгшын Орлогшо ба РСФСР-эй Арадай Комиссарнарай Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, Зам Харилсаанай Арадай Комиссар И. В. Ковалев, СССР-эй Гадаада Хэрэгүүдэй Арадай Комиссарай Орлогшонор А. Я. Вышинский ба В. Г. Деканозов, Гадаада Худалдаа Наймаанай Арадай Комиссарай Орлогшо А. Д. Крутиков, Зам Харилсаанай Арадай Комиссарай Орлогшо Б. Н. Арутюнов, Московско Соведэй Түрүүлэгшын Орлогшо М. А. Яснов, Москва городой Комендант генерал-лейтенант К. Р. Синилов, СССР-эй НКИД-эй харюусалгата сотрудникууд А. П. Павлов, Ф. Ф. Молочков, А. П. Власов гэгшэд үдэшэбэд.

Мордогшодые тэрэшэлэн Румынска Посольствын состав Элшэн Сайд г-н И. Иордан түрүүтэйгээр үдэшэлсэбэ.

Үдэшэлгын үедэ хүндэлэлэй харуул табигдаһан ба Румыниин болон СССР-эй гүрэнэй гимнэнүүд татагдаһан байгаа.

Аэродром болбол румынска ба советскэ тугуудаар шэмэгдэһэн байгаа.

СССР-тэ Финляндиин Онсо Эрхэтэ Элшэн сайд ба полномочно Министр господин Кэй Сундстром ерэбэ

Сентябриин 13-да Москвада Финляндиин онсо эрхэтэ элшэн сайд ба полномочно министр господин К. Сундстрем гэгшэ ерэбэ.

Центральна аэродром дээрэ господин К. Сундстремые СССР-эй НКИД-эй Протокольно Таһагые Даагша Ф. Ф. Молочков угтаба.

СССР-эй гүрэнэй предприяти ба учреждениинүүдтэ, колхозуудта, олониитын эмхи зургаануудта ба гражданинуудта немецко-фашистска эзэмдэгшэдэй ушаруулһан материальна гарза хохидол тухай

Немецко-фашистска эзэмдэгшэдэй зэрлиг аашануудые тодоруулха ба мүрдэхэ тушаа Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комиссиин

М Э Д Э Э С Э Л

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1942 оной ноябриин 2-ой Указые дүүргэлтэ болгожо, Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комисси болбол СССР-эй гражданинууд, колхозууд, олониитын эмхи зургаанууд, гүрэнэй предприятинууд ба учреждениинүүдтэ немецко-фашистска эзэмдэгшэдэй ушаруулһан гарза хохидолой тоо буридхэл абажа, дайсан хадаа эзэмдэлгэдэ ороһон Советскэ Союзай газар дээрэ арадай ажахы болон арад зондо айхабтар ехэ гарза хохидол хэһэн байна гэжэ тогтообо.

Немецкэ арминууд ба эзэмдэлгын засагууд болбол гэмтэ муухай гитлеровскэ правительствын ба сэрэгэй дээдэ командованиин заабаринуудые бэелүүлжэ, эзэмдэһэн советскэ городуудые ба тосхонуудые, ажаүйлэдбэриин предприятинууд ба колхозуудые һандаргаһан ба тоноһон, искусствын памятнигуудые һандаргаһан, зэмсэг түхеэрэлгэ, түүхэй эдлэлэй, материалнуудай ба бэлэн продукциин запасуудые, уранһайханай ба түүхэ домогой үнэтэ зүйлнүүдые үгы хэһэн, хулуужа тараaһан ба Германи хударaa абаашаһан, городской болон хүдөө нютагай арад зониие ниитээрынь тоноһон байна.

Эзэмдэлгэдэ ороһон Советскэ Союзай газар дээрэ дайн сэрэг болтор 88 миллион хүн һуужа байгаа. Ажаүйлэдбэриин продукциин валова бүтээлгэнь 46 миллиард түхэриг байгаа (гүрэнэй 1926—27 онуудай хубилхагүй сэнгээр), 109 миллион бодо мал, тэрэнэй тоодо 31 миллион толгой эбэртэ мал ба 12 миллион морид байгаа, хүдөө ажалай культурануудай 71 миллион гектар таряалан, 122 мянган километр түмэрзам байһан юм.

Немецко-фашистска эзэмдэгшэд 1.710 городууд ба 70 мянгаһаа үлүүтэй нютагууд ба деревнинүүдые дууһынь гү, али зарьмыень һандаргаһан ба галдаһан, 6 миллионһоо үлүүтэй гэр барилганuудые галдаһан ба һандаргаһан, мүн 25 миллион шахуу хүнүүдые һуури байдалгүй болгоһон байна. Һандаргагдаһан ба үлэмжэ ехээр хохидоһон городуудай имэнүүд ажаүйлэдбэриин болон культурна томо-томо центрнүүд бии гэбэл: Сталинград, Севастополь, Ленинград, Киев, Минск, Одесса, Смоленск, Новгород, Псков, Орёл, Харьков, Воронеж, Ростов-на-Дону ба бусад олон городууд болоно.

Немецко-фашистска эзэмдэгшэд 31.850 ажаүйлэдбэриин предприятинуудые һандаргаа, тэндэ 4 миллион шахуу хүдэлмэришэд байдаг һэн; 239 мянган электромоторнуудые, 175 мянган түмэр зүһэдэг станогуудые үгы хэһэн гү, али абаашаһан байна.

65 мянган километр түмэрзам, 4.100 түмэрзамай станцинуудые, 36 мянган почтово-телеграфна учреждениинүүдые, телефонно станцинууд болон хэлхеэ холбооной бусад предприятинуудые һандаргаһан байна.

40 мянган больницанууд ба эмнэлгын бусад учреждениинүүдые, 84 мянган һургуулинууд, техникумууд, һуралсалай дээдэ заведениинүүд ба шэнжэлхы ухаанай институдуудые, олониитын хэрэглэлэй 43 мянган библиотекэнүүдые үгы хэһэн гү, али һүйдхэжэ һандаргаһан байха юм.

98 мянган колхозууд, 1.876 совхозууд ба 2.890 машинно-тракторна станцинуудые тоножо хооһоруулһан байна; 7 миллион адуу мори, 17 миллион толгой эбэртэ бодо мал, 20 миллион толгой гахай, 27 миллион хони ба ямаа, 110 миллион толгой гэрэй шубуу-дые алаһан, буляажа абаһан гү, али Германи хударaa туужа абаашаһан байна.

Немецкэ сэрэгэй ба гражданска засагуудай гэмтэ муухай ябадалнууд хадаа гражданинууд, колхозууд, олониитын эмхи зургаанууд, гүрэнэй предприятинууд ба учреждениинүүдтэ немецко-фашистска эзэмдэгшэдэй ушаруулһан гарза хохидол тухай мүнөө Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комиссида ороод байһан хэдэн миллион актнууд соо буруушаалтагүйгөөр гэршэлэгдэжэ бэшэгдэнхэй. Актнуудые зохёожо, немецко-фашистска эзэмдэгшэдэй ушаруулһан гарза хохидолые тодоруулха ябадалда советскэ олониитын тон олон тооной түлөөлэгшэд хабаадалсаба. Актнуудые зохёохо ажалда 7 миллионһоо үлүүтэй хүдэлмэришэд, колхознигууд, инженернүүд, технигүүд, эрдэм ухаанай хүнүүд ба олониитын бусад ажал ябуулагшад хабаадалсаа.

Эдэ актнуудай үндэһэ һуури дээрэ Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комисси хадаа СССР-эй арадай ажахыда болон хүдөөгэй ба городой ажаһуугшадта ами аминдань 1941 оной гүрэнэй сэнгээр 679 миллиард түхэриг гарза хохидол хэбэ гэжэ тогтообо, тэрээнһээ:

1. Гүрэнэй предприятинууд ба учреждениинүүдтэ—278 миллиард түхэриг.
2. Колхозуудта—181 миллиард түхэриг.
3. Хүдөөгэй ба городой хүн зондо—192 миллиард түхэриг.
4. Кооперативна, профсоюзна ба олониитын бусад эмхи зургаануудта—19 миллиард түхэриг.

Союзна республиканuудай тэрэ гарза хохидол иигэжэ хубдаарагдана:

1. Российска СФСР—249 миллиард түхэриг.
2. Украинска ССР — 285 миллиард түхэриг.
3. Белорусска ССР — 75 миллиард түхэриг.
4. Латвийска ССР — 20 миллиард түхэриг.
5. Литовско ССР — 17 миллиард түхэриг.
6. Эстонско ССР — 16 миллиард түхэриг.
7. Молдавска ССР — 11 миллиард түхэриг.
8. Карело-Финскэ ССР—6 миллиард түхэриг.

Нэрлэгдэһэн эдэ тоонууд Советскэ Союзда немецко-фашистска эзэмдэгшэдэй хэһэн бүхы гарза хохидолдо хаанашье хүрэхэгүй байна. Эдэ тоонууд хадаа гражданинуудай, колхозуудай, олониитын эмхи зургаануудай, гүрэнэй предприятинууд ба учреждениинүүдэй **эд зөөриие үгы хэһэн ябадалһаа гараһан гансал гээлтэнүүдынь** болоно гээшэ.

Гүрэнэй предприятинууд, колхозууд ба гражданинуудай хүдэлмэриие болюулһан гү, али хорооһон дээрэһээ арадай олзо доходой бага болоһон, германска эзэмдэлгын сэрэгүүдэй хуряажа абаһан хоол хүнэһэ болон хангалгын үнэ сэн, СССР-эй сэрэгэй гаргашанууд шэнги тиимэ гээлтэнүүд ба мүн тэрэшэлэн 1941—1945 онуудай турша соо дайсанай хэһэн ябуулгануудай эсэстэ манай ороной ажахын юрэнхы хүгжэлтын темпэнүүдэй аалидаһан ябадалай гээлтэнүүд гарза хохидолой энэ тоо худар оролсоногүй.

Саг зуура эзэмдэһэн советскэ газар дээрэ немецко-фашистска эзэмдэгшэдэй хюдаһан хэдэн миллион советскэ хүнүүдэй үхэлтэй холбоотой байһан манай арадай сэгнэшэгүй өхэ гээлтэнүүд гарза хохидолой энэ тоо соо баһал оролсоногүй.

Ажаүйлэдбэри, транспорт ба хэлхеэ холбоое һандаргалга

Гитлеровскэ правительство ба германска генеральна штаб хадаа Советскэ Союзда добтолжо, бута сохихо ба мүн тэрэшэлэн тэрэнэй арадай ажахые эмхитэйгээр тонон дээрмэдэхэ тодорхой түсэбые үшөө дайн сэрэгэй эхилээгүй байхада зохёоһон байгаа.

«Германска империин рейхсмаршал» Герингын гараа табижа гаргаһан «Шэнээр эзэмдэгдэһэн зүүн областьнуудтахи экономикые хүтэлбэрилхэ тухай заабаринууд» (Берлин, 1941 оной июнь) гэжэ немецкэ нюуса документ соо Советскэ Союзай зөөри хэрэгсэлые түсэбэй ёһоор тонон хулууха ба ажаүйлэдбэриин түхеэрэлгэ, түүхэй эд, бэлэн продукци ба полуфабрикадуудые Германи хударaa зөөжэ абаашаха гуримууд тухай тодорхой заабаринууд германска арми болон немецкэ ажахын учреждениинүүдтэ үгтэһэн байгаа.

Саашадаа энэ жэрхэмшэг «директивүүдынь» гүрэнэй ба сэрэгэй элдэб тушаалтанай хэдэн олон заабаринууд болон захиралтануудаар тодоруулагдажа нэмээгдэһэн байха юм. Жэшээ болгон мүн лэ тэрэ Герингын доора дурсагдаһан приказые харуулжа болохо байна:

«Германска Империин
Рейхсмаршал
Дүрбэн жэлэй түсэбэй талаар түлөөлэгшэ
Зүүн зүгтэхи ажахые хүтэлбэрилхэ штаб
У. Р. 110 (83) 1

Берлин, 1941 оной сентябриин 6.
Лейпцигштрассе, 3

...Зүүн зүгэй ажахын штаб (виртшафтсштаб ост) хадаа засаг захиргаантай, сэрэгэй органуудтай байһан областьнуудые эзэлжэ, тэндэхи түүхэй эдэй запасуудые зөөжэ абахын хойноһоо минии урда харюусалгатай байха. Мүн энэ хадаа гражданска засаг захиргаантай областьнуудташье (1941 оной июниин 18-да У. Р.—11604 минии гаргаһан приказ соо үгтэһэн захиралтын ёһоор) хамаатай байха.

3 ...Генерал-лейтенант Виттингые эзэмдэгдэхэ Зүүн зүгэй областьнуудта эзэлэхэ ба түүхэй эдые хэрэглэхэ талаар Генеральна инспектор болгон томилноб. Генеральна Инспектор Советскэ Союзай эзэмдэгдэһэн бүхы областьнууд дээрэ, тэндэ сэрэгэй гү, али гражданска засаг захиргаанай органууд байгаашье үгышье хадань өөрсэгүй захирха эрхэтэй байха...

Геринг».

Советскэ Союзай арадай ажахые тонохо гэһэн энэ хорото муухай түсэб бэелүүлхэ ябадалые гитлеровскэ правительство хадаа СС-эй (гитлеровскэ штурмовой отрядуудай) рейхсминистртэ, имперскэ министрнүүд ба немецкэ фирмнүүдэй түлөөлэгшэнэртэ даалгаһан байгаа. Мүн тэдээндэ элдэб янзын ажахын бүлэгүүд, техническэ батальонууд, экономическа штабууд ба ажахын инспекцинүүд мэдэлтэй байгаа. Советскэ Союзай эд зөөриие илангаяа «Фридрих Крупп ба К°», «Герман Геринг», «Сименс Шуккерт» гэжэ немецкэ фирмнүүд, «Восток» гэжэ хальн-металлургическа, «Север», «Генрих Лянц», «Ландмашиненбауиндустри», «И. Г. Фарбениндустри» гэжэ бүлэг акционернүүдэй общество ба ондоо бусад обществонууд эдибхитэйгээр хулуужа тоноһон байна.

Гитлеровскэ правительство ба сэрэгэй командовани хадаа Советскэ Союзай ажаүйлэдбэриие тонон дээрмэдэхэ гэһэн хорото муухай түсэбөө хүсэд дүүрэнээр бэелүүлхэ гэжэ оролдожо, Улаан Армиин сохилтонуудһаа немецкэ сэрэгүүд гэдэргээ сухарихa баатай болоходо, орхижо байгаа газар дээрэһээн зэмсэг түхеэрэлгые абаашаха аргагүй байхадаа шахтанууд, нефтеносно скважинанууд, заводууд, машинанууд болон ажаүйлэдбэриин бүхы зэмсэг түхеэрэлгые хайра гамгүйгөөр үгы хэхэ ябадалһаа арсаагүй байха юм. Иимэ ушарнуудта заводууд, машинанууд, станогууд, шахтанууд ба нефтеносно скважинануудые һандарган үгы хэхэ ябадал хадаа үргэн ехэ болоожо, советскэ арадай ажахыда тон ехэ гээлтэ хоролто ушаруулһан байна. Немецко-фашистска һүрэг дээрмэшэдэй иимэ гэмтэ муухай ябуулгаһаа боложо, советскэ ажаүйлэдбэриин нимэнүүд һалбаринууд эгээн ехэ гээлтэдэ ороһон байна гэбэл:

Нүүрһэнэй ажаүйлэдбэри. Немецко-фашистска эзэмдэгшэд болбол Донецкэ ба Подмосковно нүүрһэнэй бассейнэнүүдтэ 1.135 шахтануудые һандаргаһан байна, тэндэ 337 мянган хүдэлмэришэд байһан ба жэлдээ 100 миллионһоо дээшэ тонно нүүрһэн абтажа байгаа. Тэдэнэр иимэ юумэнүүдые тоножо Германида абаашаһан байна гэбэл: 2.400 рудничпа электровозууд ба мотовозууд, 2.700 врубова машинанууд, 15 мянган отбойно балтанууд, 5 мянган насосууд, 2.800 компрессорнууд ба вентиляторнууд, 160 мянган вагонетканууд болоно; нүүрһэнэй шахтануудые хангажа байһан электрическэ станцинуудые һандаргаһан ба тоноһон байна.

Нефтяной ажаүйлэдбэри. Фашистска Германи хадаа Советскэ Союзай нефтяной районуудые эзэлхэ ябадалда онсо ехэ удхашанар олгоһон байха юм. «Шэнээр эзэмдэгдэһэн Зүүн зүгэй областьнуудтахи экономикые хүтэлбэрилхэ талаар дээрэ дурсагдаһан заабаринууд» соо иигэжэ хэлэгдэһэн байна:

«3. б) ажаүйлэдбэриин түүхэй эдһээ нефть гээшэ үндэһэн шухала продукт болоно. Эдеэ хоолой тэдхэбэридэ хабаадахагүй байһан хэмжээ-ябуулгануудай дунда нефтиие абаха ба зөөжэ абаашаха ябадалтай холбоотой байһан бүхы асуудалнууд ямаршье ушар боложо байхала түрүүшын ээлжээндэ табигдаха ёһотой».

Германска арминууд эдэ заабаринуудые дүүргэлтэ болгожо, Кавказай нефтьноспо районуудые эзэлхын тулада бүхы хүсэлэлгэеэ гаргаһан байгаа.

Тиихэтэй хамта немецко-фашистска эзэмдэгшэд эзэлһэн нефтяной районуудтаа бэхижэжэ шадаагүй байхадаа ба мүн тэрэ районуудаа орхихо баатай болоод байһан бүхы ушарнуудта тэдэнэр хадаа нефтяной скважинануудые, зэмсэг түхеэрэлгэ, мастерскойнууд, складууд болон бусад юумэнүүдые һандаргажа үгы хэхэ ябадалһаа сухаридаггүй байгаа.

Немецко-фашистска эзэмдэгшэд болбол агаарай бомбодолгын туһаламжаар ба мүн ондоошье аргануудаар Грозныд ба Краснодарска хизаарай нефтяной промыслануудэй дээрэ жэлдээ 5 миллион хүртэр тонно нефть үгэжэ байдаг нефтяной 3 мянгаһаа үлүүтэй скважинануудые һандаргажа үгы хэһэн байна.

Тэдэнэр хадаа Грозныдо 660 мянган тонно нефть продуктнуудые жэлдээ үгэдэг атмосферно-вакуумна түхеэрэлгые, мүн жэлдээ 227 мянган тонно нефтиие болбосоруулан гаргажа байдаг крекинг-түхеэрэлгые ба тэрэшэлэн Одесскэ ба Харьковска крекингын заводуудые тэһэ татаһан; Краснодарска нефтеперегонно заводые һандаргаһан; «Грозный—Трудовая» гэжэ керосинопроводые хэрэггүй болгоһон ба 720 нефтяной базанууд дээрэхи 2 миллионһоо үлүүтэй кубометрые багтааха түмэрһөө хэгдэһэн резервуарнуудые үгы хэһэн байна.

Электростанцинууд. Немецүүд эзэмдэлгын үедэ, илангаяа гэдэргээ сухарижа байхадаа Днепрын, Донбассай, Ленинградай, Харьковай, Краснодарска хизаарай, Киевэй, Воронежой, Крымэй, Белорусска ССР ба Кольско хахад аралай хүсэ ехэтэй энергосистемэнүүдые һандаргажа, тиин электрическэ станцинуудай эгээл үнэтэй түхеэрэлгэнүүдые Германи хударaa абаашаһан байна.

Тэдэнэр 5 миллион шахуу киловатт юрэнхы мощностьтой, 16 томо ба тон олон бусад бишихан электрическэ станцинуудые тэһэлһэн, шатааһан ба зарьмыень һандаргаһан байна, зайн гал дамжуулха 10 мянга шахуу километр ехэ вольтотой магистральна лининүүдые хэрэггүй болгоһон, 12 мянгаһаа үлүүтэй электростанцинууд ба подстанцинуудай барилгануудые үгы хэһэн ба 14 мянган паровой котелнуудые, 1.400 турбинануудые, 11.300 электрогенераторнуудые Германи хударaa абаашаа.

Хара ба үнгэтэ металлурги. Немецко-фашистска эзэмдэгшэд хара металлургиин 37 заводуудые оройдонь гү, али зарим хубинень һандаргаһан байна, тэндэ 168 мянган хүн хүдэлмэрилжэ байгаа. Эдэ заводууд дээрэ жэл бүри 11 миллион тонно шэрэм, 10 миллион тонно булад, 8 миллион тонно прокат хэглэжэ байгаа. Немецүүд 62 домнануудые, 213 мартеновскэ пээшэнгүүдые, 248 прокатна станогуудые, жэлдээ 19 миллион тонно кокс үгэдэг бүтээсэтэй 4.740 коксово пээшэнгүүдые үгы хэһэн ба бага зэргэ һандаргаһан байна. Тэдэнэр огнеупорно хэрэгсэлнүүдэй 29 заводуудые ба жэлдээ 20 миллионһоо дээшэ тонно түмэр рудануудые малтажа абадаг 18 рудна предприятинуудые үгы хэһэн байна. Һандаргагдаһан заводуудай дунда 12 мянган хүдэлмэришэнтэй «Запорожсталь», 26 мянган хүдэлмэришэнтэй Мариупольска завод, 9.000 хүдэлмэришэнтэй «Азовсталь», 18 мянган хүдэлмэришэнтэй Кировэй нэрэмжэтэ Макеевскэ завод, 13 мянган хүдэлмэришэнтэй «Красный Октябрь» гэжэ завод, 2 мянган хүдэлмэришэнтэй Криворожско коксохимическэ, 3 мянган хүдэлмэришэнтэй Мариупольска коксохимическэ, 2 мянган хүдэлмэришэнтэй Симилукска огнеупорно ба 6 мянган хүдэлмэришэнтэй Часовярска огнеупорно заводууд болоно.

Немецко-фашистска эзэмдэгшэд үнгэтэ металлургиин 12 томохон предприятинуудые һандаргажа жагсаалһаань гаргаһан байна, тэдэнэй дунда: Днепровский алюминиево, магнево ба электродно заводууд, Тихвинскэ глиноземнэ завод ба бокситово руднигууд.

Химическэ ажаүйлэдбэри. Немецүүд болбол химическэ продуктнууд болон хүдөө ажахыда туково үтэгжүүлгэнүүдые үгэдэг азотно-туково ба химическэ заводуудые, мүн тэрэшэлэн каучук, резиново болон азбестын хэрэгсэлнүүдые гаргадаг комбинадуудые һандаргаһан байна, тэдэнэй дунда Сталиногорско ба Рубижанска химкомбинадууд, Константиновска, Перекопско, Савска ба Харьковска химическэ заводууд; Днепродзержинскэ, Горловско, Лесичанска, Сталинска азотно-туково заводууд; Одесскэ, Винницкэ суперфосфадай заводууд.

Машинабайгуулга. Немецко-фашистска эзэмдэгшэд машинабайгуулгын ажаүйлэдбэридэ айхабтар ехэ гарза хохидол хэбэ.

Тэдэнэр **хүнды ба дунда машинабайгуулгын** 749 заводуудые һандаргаба, тэндэ 919 мянган хүдэлмэришэд, инженернүүд, технигүүд ба албахаагшад ажалладаг байгаа. Илангаяа иимэ томо заводууд хохидоһон байна гэбэл: 25 мянган хүдэлмэришэнтэй Краматорско, 23 мянган хүдэлмэришэнтэй Ворошиловградска, 20 мянган хүдэлмэришэнтэй Бежетскэ, 5 мянган хүдэлмэришэнтэй Харьковска, 4 мянган хүдэлмэришэнтэй Таганрогско, 6 мянган хүдэлмэришэнтэй Людеповско, 3 мянган хүдэлмэришэнтэй Ленинградска «Русский дизель» гэжэ заводууд.

Гитлеровецүүд трактор, автомобиль, түмэрзамай вагонууд, мотоциклнууд болон велосипедүүдые ехээр гаргадаг предприятинуудта ехэ гарза хохидол татаһан байна. Тэдэнэр 21 тиимэ заводуудые дууһынь үгы хэһэн ба 27-ой зарим хубиинь һандаргаһан байна: тодорхойлон хэлэбэл Сталинградска ба Хорьковска тракторна томохон заводуудые үй бута татаһан; Харьковска, Гомельско. Ростовскэ подшипник заһабарилгын заводуудые: жэлдээ 23 мянган товарна вагонуудые гаргадаг Калининскэ, Крюковска ба Бежетскэ вагонбайгуулгын заводуудые һандаргаһан; автоприборнуудай Люблино-Польско ба Бельскэ заводуудые. Харьковска велосипеднэ ба Ленинградска мотоциклэдэй заводуудые үгы хэһэн байна.

Немецко-фашистска эзэмдэгшэд **станогбайгуулгын ба абразивна** 64 заводуудые, тэдэнэй тоодо Харьковска, Крамоторско, Краснодарска, Киевскэ, Одесскэ, Минскэ, Ленинградска ба бусад заводуудые һандаргаа.

Тэдэнэр **хүдөө ажалай, химическэ, модо болбосоруулгын ба саарһа хэдэг машинабайгуулгын** 169 заводуудые дууһынь үгы хэһэн байна, тэдэнэй дунда Коминтернын нэрэмжэтэ, «Красный Аксай», «Россельмаш», «Коммунар», «Большевик», «Красная Звезда», «Серп ба Молот», «Октябрьска Революци» гэжэ заводууд бии.

Электрогенераторнуудые, электромоторнуудые, трансформаторнуудые ба бусад түхеэрэлгэнүүдые гаргадаг **электротехническэ ажаүйлэдбэриин** заводуудта немецүүд мүн лэ ехэ гарза хохидол хэбэ. Тэдэнэр 41 заводые һандаргаһан байна, тэдэнэй дунда: Харьковска электромеханическа (ХЭМЗ) ба Ленинградска — «Электросила», «Электропровод», «Красная Заря».

Машинабайгуулгын ажаүйлэдбэриин заводуудһаа немецкэ фирмэнүүд үргэжэ шэрэхэ 47 мянган комплектнүүдые, механическа приводтой 34 мянган балтанууд, прессүүд ба кузнечно-прессово ба литейнэ бусад түхеэрэлгые Германи хударaa абаашаһан байха юм.

Ой модоной ба саарһанай ажаүйлэдбэри. Немецко-фашистска эзэмдэгшэд жэлдээ 64 миллион дүрбэлжэн метр модо үгэдэг модобэлэдхэлгын олон тооной предприятинуудые, жэлдээ 12 миллион дүрбэлжэн метр пиломатериалнуудые үгэдэг лесопильна ба модоболбосоруулгын 260 предприятинуудые, жэлдээ 380 мянган дүрбэлжэн метр фанер гаргадаг фанернэ 28 заводуудые һандаргаа.

Тэдэнэр жэлдээ 4 миллион шахуу хайрсаг зуруулнуудые гаргадаг 14 фабрикануудые ба жэлдээ 300 мянган тонно саарһа гаргаха бүтээсэтэй байһан 77 саарһанай целлюлозно предприятинуудые мүн лэ үгы хэһэн байна.

Текстильнэ ба хүнгэн шанарай ажаүйлэдбэри. Эзэмдэгшэд хадаа текстильнэ ба хүнгэн шанарай ажаүйлэдбэридэ хлопчато-бумажна бүд нэхэдэг 120 фабрикануудые, 75 трикотажно-текстильнэ, 69 үлһанай, 124 пенькотжутово, ноохо нэхэдэг 36 фабрика, 12 меховой, 8 искусственна нэхэлгын, арһанай ба гуталай ажаүйлэдбэриин 160 предприятинууд, 100-һаа үлүүтэй шэлэй заводуудые һандаргаһан байна.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

СССР-эй гүрэнэй предприяти ба учрежденинүүдтэ, колхозуудта, олониитын эмхи зургаануудта ба гражданинуудта немецко-фашистска эзэмдэгшэдэй ушаруулһан материальна гарза хохидол тухай

Немецко-фашистска эзэмдэгшэдэй зэрлиг аашануудые тодоруулха ба мүрдэхэ тушаа Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комиссиин

М Э Д Э Э С Э Л

(Үргэлжэлэл. Эхинииинь I-дэхи нюурта).

һандарал һүйдхэл болоһоной эсэстэ текстильнэ ажаүйлэдбэри хадаа 3 миллион нэхэдэг ээрсэгүүд ба 45 мянгаһаа дээшэ ткацкэ станогуудаа алдаһан байна.

Эдеэ хоолой ба мяханай болон һү тоһоной ажаүйлэдбэри. Немецко-фашистска эзэмдэгшэд эдеэ хоолой ба мяханай болон һү тоһоной ажаүйлэдбэри дээрэ 204 сахарна, 649 архиин спиртово заводуудые, 47 консервнэ, 29 тоһо ба өөхэнэй заводуудые, 43 тамхинай фабриканууд ба ферментационно заводуудые, 157 талханай пекарнинуудые. мяханай колбаса хэдэг, сыр, һүнэй болон тоһо хэдэг 4.490 предприятинуудые һандаргажа дууһынь үгы хэбэ.

Барилгын материалнуудай ажаүйлэдбэри. Барилгын материалнуудай ажаүйлэдбэри дээрэ немецко-фашистска эзэмдэгшэд 409 предприятинуудые һандаргаа. Тэдэнэй тоодо Енакиевскэ, Кричевскэ, Брянска, Новороссийско—«Пролетарий» ба «Октябрь» гэжэ цементнэ томохон заводууд бүрин үгы хэгдэһэн байна.

Транспорт. Немецко-фашистска эзэмдэгшэд Советскэ Союзай хуби газарые эзэмдэжэ байха үедөө ба илангаяа гэдэргээ сухарижа байхадаа түмэр харгынууд, **уһан ба гол мүрэнэй транспортда** тон ехэ гарза хохидол татаһан юм.

Тэдэнэр зам харгы һандаргаха тусхай машинануудаар 26 магистральна түмэр замуудые хэрэггүй болгоһон ба 8 тиимэ замуудай зарим хубиинь хорлоһон, 65 мянган километр түмэрзамые ба 500 мянган проволокилометр автоблокировкые болон түмэрзамай холбоо-холбооной лининүүдые һандаргаһан байна. Тэдэнэр 300 шахуу километр утатай түмэрзамай 13 мянган хүүргэнүүдые 4.100 станцинуудые, 1.200 насосно станцинуудые, 1.600 уһа абаха башнинуудые, 3.200 гидроколонкануудые тэһэ татаһан байха юм. Тэдэнэр 317 паровозно депо, паровоз заһабарилгын ба вагон заһабарилгын 129 заводуудые. мүн тэрэшэлэн түмэрзамай машина-байгуулгын заводуудые үгы хэһэн байна.

Тэдэнэр 15.800 паровозууд ба мотовозуудые, мүн 428 мянган вагонуудые һандаргаһан, гэмтээһэн ба абаашаһан байха юм.

Дайсан хадаа Хойто мүльһэтэ океанай, Сагаан, Балтийска, Хара ба Каспийска далайнуудай **уһан замай транспортын суднануудта** болон барилганууд, предприятинууд ба учреждениnүүдтэ ехэхэн гарза хохидол хэбэ. Тэдэнэр 1.400-һаа дээшэ пассажирска, ашаанай болон тусхай суднануудые шэнгээһэн ба зарьмыень гэмтээһэн байха юм.

Түрүү техникээр хангагдаһан Севастопольско, Мариупольска, Керчинскэ, Новороссийска, Одесскэ, Николаевска, Ленинградска, Мурманска, Лепая, Таллинска ба уһан далайн бусад портнууд ехээр гэмтэһэн байна.

Эзэмдэгшэд хадаа **уһан замай транспортын** ба техническэ албанай туһаламжын флодой 4.280 пассажирска, ашаанай болон буксирска пароходуудые, 4.029 самоходно бэшэ суднануудые шэнгээһэн ба буляаһан 479 портово пристаньскэ ажахые һандаргаһан байна. Тэдэнэй дунда Ленинградска, Сталинградска, Киевскэ портнууд; Беломорско-Балтийска каналай ба Москва-Волга каналай барилганууд; 89 суднобарилгын верфинүүд, механическа заводууд ба предприятинуудые һандаргаһан байха юм. Немецкэ сэрэгүүд Улаан Армиин түрилтэ доро сухарижа ябахадаа 91 мянган километр **шоссейнэ харгынуудые** ба 930 километр утатай 90.000 харгын хүүргэнүүдые гэмтээжэ һандаргаһан байгаа

Колхозууд, совхозууд ба машинно-тракторна станцинуудые һандаргалга

Немецко-фашистска эзэмдэгшэд эртэнэй зохёоһон түсэбэй ёһоор колхозууд, совхозууд ба машинно-тракторна станцинуудые бутарган һалгааха гэһэн политикые Советскэ Союзай эзэмдэгдэһэн газар дээрэ ябуулһан байна.

«Зүүн зүгэй областьнууд» гээшэ дээрээ хүдөө ажалые хүтэлхын тулада немецкэ правительство хадаа тусхай таһагуудые байгуулжа, тэдэнэй хүтэлбэриие газартаряалангай рейхсминистр Дарре, рейхскомиссар Эрих Кох. «Остландын» рейхскомиссар Лозе гэгшэдтэ даалгаһан байгаа.

Газартаряалангай гитлеровскэ министр Дарре хадаа эшэхэ нюургүйгөөр иигэжэ сэхэ руунь хэлэһэн байна: «Зүүн зүгэй бүхы газар дайда дээрэ гансал немецүүд томо томо газарнуудай эзэн болоно эдлэхэ эрхэтэй юм. Ондоо яһатанаар һуурижаһан гүрэн хадаа боолшуудай, хүдөө ажалай зарсанарай болон ажаүйлэдбэриин хүдэлмэрилэгшэдэй гүрэн болохо ёһотой».

СССР-эй эзэмдэгдэһэн газарта немецкэ эзэмдэгшэд хадаа колхознигуудта хэтэ мүнхэдөө эдлэхыень түлөөһэгүйгөөр советскэ гүрэнэй үгэһэн гү, али совхоздо хамаатай байһан газарые буляан абажа, немецкэ генералнууд ба офицернүүдтэ, помещигууд ба кулагуудта хубаажа үгэдэг байгаа.

Жэшээлхэдэ, Сталинска областиин Амвросиевкэ районой «Металлист» гэжэ совхоз хадаа комендантнууд Боссе ба Гамбльох гэгшэдтэ үгтэһэн байгаа, Волынска областиин Олыкска районой 72-дохи конезавод барон фон Пепке ба Ришар Тимлер гэгшэдтэ үгтөө, Сталинска областиин Чистяковско райондохи Фрунзын нэрэмжэтэ совхоз комендантнууд Баэр, Айгоф ба Зельде гэгшэдтэ үгтөө, Ильичын нэрэмжэтэ ба политотделэй нэрэмжэтэ колхозууд бүхы барилга байгуулга, мал адууһан ба зэр зэмсэгүүдтэеэ комендантнууд Вельке ба Крайер гэгшэдтэ үгтэһэн байгаа. Имэ жэшээнүүдые хэдэн олоор хэлэжэ болохо байна.

1942 оной февралиин һүүл багта эзэмдэгдэһэн зүүн областьнуудай империскэ министр Альфред Розенбергын гаргаһан «газарай хуулиин» үндэһөөр, немецко-фашистска булимтарагшад болбол эзэмдэһэн газар дээрээ колхозуудай орондо «ниитын ажал» гэжэ нэрэтэй юумые байгуулдаг болоо һэн, энэнь таряашадые дээрмэдэхэ үлэмжэ зохистой формо байһан юм. «Ниитын ажалда» тэдэнэр хадаа колхознигуудые немецкэ господинуудта түлөөһэгүйгөөр хүдэлмэрилхые баадхажа, крепостническа ажал бии болгоһон байха юм. Ажалһаа арсаһан гү, али ажалдаа гараагүй һаань немецүүд тус бүридэнь германска гүрэндэ эсэргүүсэһэн гэмтэн гээшэ гэжэ соносхоод, тэдэниие сохидог наншадаг, түрмэдэ хаадаг гү, али буудан аладаг һэн.

Колхозно таряашад болбол энэ фашистска «газарай реформые» бэелүүлхэ ябадалдань эсэргүүсэлтэ үзүүлдэг бэлэй. Энээнэй харюуда немецкэ булимтарагшад бүхэли деревнинүүдые галдадаг, тарилга таряаень үгы хэдэг, һуурин зонло тон үргэн хэмжээтэйгээр шуһата хэһээлтэнүүдые үзүүлдэг, ямаршье гэмгүй советскэ хүнүүдые хюдан аладаг байгаа.

Жэшээлхэдэ, Псковско областьдо немецкэ солдадууд Замошье, Красуха, Чухонинские Заходцы, Ланева гора, Голованово гэдэг деревнинүүдэй зониие суглуулжа, үүдыень хаажа ерээд, гэрнүүдынь өөһэдтэйнь хамта галдаһан байна. Гал сооһоо гарахые хүсэгшэдые автомадаар буудан унагаадаг байгаа Тиигэжэ 350 хүн, тэдэнэй дунда эхэнэрнүүд; үхибүүд ба үтэлһэн хүнүүд хосороо юм. Мүн иигэжэ Псковско областьдо 500 үлүүтэй тосхон ба деревнинүүд үгы хэгдэһэн бэлэй.

Калининска областьдо гитлеровецүүд хадаа Ржевскэ районой Мичковско, Коростельскэ, Крятинска, Антоновско, Раменскэ, Зеленичевскэ, Павловска, Гришинскэ сельсоведүүдтэ бүхы һуурин газарнуудые галдажа үгы хээ. Емельяновска районд тэдэнэр гэр бараануудай 80 процент шахууе, Тургиновскада 60 процентые галдаа. Погорельскэ районд колхознигуудта хабаатай 7 мянган гэрнүүдэй 5 мянга үлүүтэйень галдажа һалгаа.

Тосхон ба деревнинүүдые галдахадаа немецко-фашистнууд болбол эдэ деревнинүүдэй гражданинуудые бүхыдэнь тонодог байгаа. Тонолгодонь эсэргүүсэһэн таряашадые зэрлиг муухайгаар аладаг һэн.

Высоковско районой Еремкино деревнидэ колхозница Перлова гэгшэ һүүлшынгээ үнеэе фашистнуудһаа нюуха гэһэн байгаа. Тэрээндэ хоролхоһон гитлеровецүүд Перловагай нюдыень тэһэ хадхаад, хамарыень отолоод, гарыень таһа сабшаад хаяһан байна.

Мүн тэрэ областиин Рогачевскэ районд эзэмдэгшэдэй зүгһөө колхознигуудые тоноогүй ба тэдэниие шэрүүн хэһээлтэдэ оруулаагүй тиимэ нэгэшье деревни, нэгэшье поселок үлөөгүй һэн. Зарим деревнинүүд гүйсэд үгы хэгдэһэн юм. Тиигэжэ, Селец, Фалеево, Мортково, Толчково деревнинүүд үйгаар болтороо галдагдаһан ба тоногдоһон байгаа.

Каменец-Подольско областьдо немецкэ булимтарагшад 33 тосхониие ба 530 һуурин газарнуудые галдаа. 1.600 колхозуудта тэдэнэр 16 мянгаһаа дээшэ колхозно барилгануудые үгы хээ; 176 мянган толгой томо эбэртэ мал, 235 мянган гахай, 158 мянган хони ямаа, 687 мянган толгой элдэб шубуудые, 198 мянган адуу мори алажа эдиһэн гү, али Германи руугаа абаашаһан, колхозуудай 142 мянган тонно орооһо ба талха буляажа абаһан байха юм.

Курска областьдо немецүүд 5.220 колхозуудые һандаргаа; тэндэ 80 мянган барилгануудые галдажа үгы хээ: 280 мянган толгой томо эбэртэ мал, 320 мянган мори, 250 мянган гахай. 420 мянган хони ямаа буляажа абаашаа, 1.300 мянган толгой гэрэй элдэб шубуудые алажа эдеэ.

Ставропольска хизаарай, Буденнын нэрэмжэтэ колхоздо немецко-фашистска булимтарагшад хүдөө ажалай бүхы барилга байгуулгануудые бута татаһан ба һандаргаһан, хүдөө ажалай зэр зэмсэгүүдые тоноһон гү, эбдэһэн, тарилгыень үгы хэһэн байна. Тэдэнэр энэ колхозһоо 160 мори, 200 толгой томо эбэртэ мал, 270 гахай туужа абаашаа. 16 гектар торгоной модо, 5 гектар жэмэстэ сад ба 12 гектар виноградник үгы хээ, тиигэжэ колхоздо 15 миллион түхэригэй хэмжээтэй гарза хохидол ушаруулба.

Краснодарска хизаарай «За мир и труд» гэжэ колхоздо эзэмдэгшэд 18 миллион түхэригэй гарза хээ. Тэдэнэр энэ колхоздо 70 гэр байра һандаргажа үгы хээ, 70 толгой томо эбэртэ мал, 340 гахай, 240 мори туужа абаашаа. 2 мянган тонно орооһо, 140 тонно наран сэсэг гэхэ мэтые буляажа абаашаа.

Сталинска областиин «За темпы» гэжэ колхоздо Лиман Пекка городой комендант, тусхай отряд толгойлжо ябаһан немецкэ офицер Шварцын захиралтаар, тэрэ колхозһоо 450 толгой томо эбэртэ мал, 205 гахай, 350 хони, 208 мори буляан абтаа.

Белорусска ССР-эй Могилевско областьдо немецко-фашистска булимтарагшад 2.100 колхозуудые һандаргажа, тэндэ байһан 40 мянга шахуу гэр барилгануудые үгы хээ.

Житомирско областьдо эзэмдэгшэд 1920 колхозуудһаа 240 мянгаһаа дээшэ толгой томо эбэртэ мал, 195 мянган мори, 200 мянган гахай, 230 мянган хони ямаа, 460 мянган толгой элдэб шубуу, 55 мянган тонно орооһо буляан абаа; 20 мянгаһаа дээшэ колхозно гэр байрануудые һандаргаһан ба үгы хэһэн байна.

Немецко-фашистска булимтарагшад болбол колхозуудые иигэжэ һандаргаха ба тоноха ябадалые СССР-эй эзэмдэһэн газарта хаа хаанагүй үйлдэһэн байгаа. Тэдэнэр гэр барилгануудые үгы хэдэг, тарилгые галдадаг ба гэшхэн дэбһэдэг, сэсэглиг модо отолжо хаядаг һэн; мал адууһа, нөөсэ продуктнуудые болон бусад ондоо колхозно зөөри зөөшые тонодог ба Германи руугаа абаашадаг һэн.

Немецко-фашистска булимтарагшад СССР-эй совхозуудта айхабтар ехэ гарза ушаруулаа. Тэдэнэр совхозуудай нөөсэлһэн хүдөө ажалай продукциие тээжэ абаашаа, ажахын ба бусад совхозно барилгануудые һандаргаа.

Советскэ Союзай территориин зарим хубиин эзэмдэгдэхэ үедэ Ростовско областиин «Гигант» гэжэ зерносовхоз илангаяа ехээр хохидоо, энэ совхоз 28 мянган гектар тарилгын газартай ба үргэн олоор хүгжэһэн малажалтай байһан юм.

Немецүүд болбол Краснодарска хизаарай «Кубань» гэжэ семеноводческо совхоздо ехэхэн хохидол ушаруулаа, энэнь 10 мянган гектар тарилгын талмайтай байһан юм.

Полтавска областиин адуу мориной 62-дохи заводто немецкэ эзэмдэлгын эсэстэ ород-американска хараша адуунайнь бүхы үүлтэргэ гүүд хосороо. Дайнай урда тээ энэ заводто 670 үүлтэртэ морид байгаа һэн. Мүн бусадшье үүлтэртэ малай совхозуудта немецүүд иимэ юумэ хэһэн байгаа.

Таряан ба малажалта совхозуудта немецүүд 180 мянгаһаа үлүүтэй толгой томо эбэртэ мал, 290 мянган гахай, 680 мянган хони, 57 мянган мори хюдажа һалгаһан гү, али тууjа абаашаһан. бүхы культуранууудай нэгэ миллион хоёр зуу мянгаһаа дээшэ гектар тарилгые үгы хэһэн байха юм.

Колхоз болон совхозуудые һандаргаха зуураа, немецко-фашистска булимтарагшад болбол мүн эдэнэй техническэ бааза болохо машинно-тракторна станцинуудые үгы хэдэг һэн.

РСФСР-эй эзэмдэгдэһэн областьнуудта тэдэнэр 1.000-һаа дээшэ машинно-тракторна станцинуудые үгы хэһэн, тэндэһээ 46 мянган трактор, 18 мянган комбайн, 23 мянган сеялкэ бута татаһан гү, али абаашаһан байна. Украинада немецүүд 1.300 машинно-тракторна станцинуудые һандаргажа ба галдажа, тэндэһээ 56 мянган трактор ба 24 мянган комбайн абаашаа. Белорусска ССР-тэ тэдэнэр 316 машинно-тракторна станцинуудые дууһынь үгы хээд, тэндэһээ 8 мянган трактор, нэгэ мянган комбайн болон бусад машинанууд ба хүдөө ажахын зэр зэмсэгүүдые Германи руугаа абаашаһан байна.

Латвийска, Литовско, Эстонско республиканууудта немецкэ булимтарагшад бүхы машинно-тракторна станцинуудые дууһынь үгы хээ.

Бүхы колхоз, совхоз болон машинно-тракторна станцинуудһаа эзэмдэгшэд болбол 137 мянган тратор, 49 мянган комбайн, 4 миллион шахуу плуг, борной болон бусад хүрһэ болбосоруулдаг хүдөө ажалай зэр зэмсэгүүдые, 265 мянган тарилгын ба һуулгалгын машинануудые ба 885 мянган хуряалгын болон сортировочно машинануудые буляан абажа Германи руугаа абаашаһан байна.

Колхоз, совхоз болон машинно-тракторна станцинуудые һандаргаха зуураа, гитлеровецүүд болбол мүн лэ хүдөө ажалай научно-үйлэдбэриин баазые үгы хэдэг байгаа. Тэдэнэр 137 научно-шэнжэлэлгын хүдөө-ажалай институтуудые һандаргаа; 176 инкубаторна шубуу үсхэбэрилгын станцинуудые ба колхозуудые хүдөө ажалай культуранууудай үндэр шанартай үрһэ хүрэнгөөр хангажа байһан 14 селекционно станцинуудые үгы хэһэн байха юм.

(Үргэлжэлэлынь хожомой немерто гараха).

ХУРЯАЛГЫЕ ҮДЭР ҺҮНИГҮИ ЯБУУЛХА!

Курска областиин Глушковско районой «Красный путиловец» гэжэ колхозой ток дээрэ таряа сохижо байна.

Н. Ситниковэй фото (ТАСС-эй фотохронико).

МТС-үүдэй мүрысөөн

Трактор ба комбайнуудай хүдэлмэри тухай БМАССР-эй Наркомземэй мэдээн

1945 оной сентябриин 10.

МТС-үүд	Тракторна хүдэлмэриин жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ (процентээр)	15-хүсэтэй гэгэ трактороор эдүүрилэгдэһэниинь (г ктараар)	Комбайнаар хуряаха түсэбэй дүүргэлтэ (процентээр)
Саянтын	128,1	308,1	61,2
Селендумын	99,0	199,3	72,9
Иволгын	98,6	217,6	37,7
Сэлэнгын	97,0	210,0	71,2
Гашейн	89,8	166,3	29,5
Хэжэнгын	88,7	190,1	16,2
Курбын	84,4	183,8	49,4
Хонхолойн	83,6	166,2	29,4
Хориин	83,5	169,2	10,9
Үдын	80,8	160,6	4,8
Эгэтын	78,7	147,9	8,6
Түнхэнэй	78,2	168,5	59,8
Суулгын	76,6	149,8	36,3
Ново-Брянска	74,8	146,3	29,9
Ок.-Ключевскэ	74,7	143,2	16,6
Бичурын	74,3	165,6	40,2
Б.-Кударын	73,9	150,0	24,0
Кыренскэ	72,3	203,0	56,0
Кабанскын	71,1	155,8	42,8
М.-Куналейн	69,4	145,3	21,1
Тимлюйскэ	68,3	133,3	16,0
Үшөөтэйн	65,6	132,3	15,7
Куйтунска	64,8	99,3	97,9
Итанцын	63,8	120,5	20,7
Ториин	63,7	166,3	26,5
Түнхэнэй	62,6	122,5	41,5
Баргажанай	61,1	107,2	13,6
Чесанын	60,9	113,1	39,3
С.-Усанай	59,7	117,4	53,9
Жиримскэ	57,8	107,6	25,1
Б.-Куналейн	58,7	110,2	28,5
Кяхтын	48,2	97,5	5,6
Закаменай	40,3	62,6	40,0
Хамта:	75,7	152,1	33,3

Аймаг соогоо иланхай

ТАРБАГАТАЙ. (Телефоноор абтаба). «Гигант» колхоз таряа хуряалгаар аймаг соогоо иланхай. Тус артелиин члендүүд Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ түрүүлхын зорилгоор, поли дээгүүрээ үглөөнэй харанхыһаа үдэшын харанхы болтор хүдэлмэрилнэд. Колхоз сооһи социалистическэ мүрысөөндэ нүхэр Гаврилов гэгшын хүтэлбэрилдэг таряанажалай дүрбэдэхи бригада түрүүлэнхэй.

Энэ бригадын олонхи члендүүд үдэрэйнгөө нормонуудые һайн шанартайгаар үлүүлэн дүүргэнэ. Гараар таряа сабшадаг колхознигууд Февронья Антонова, Елизавета Бурдуковская, Мария Климова, Мария Лимзякова ба бусад сагүргэлжэ 1,20—1,30 хуряадаг байна.

Гурбадахи бригада сооһоо Василиса Зайцева, Домна Зайцева, Евдокия Бурдуковская гэгшэд 0,80 гектарай орондо үдэр бүри 1,25—1,50 гектар хүртэр хуряана.

Мүн таряанажалай нэгэдэхи ба хоёрдохи бригадын члендүүдэй ажалай бүтээсэ һаянай нилээдгүй дээшэлээ. Тэдэнэй дундаһаа Агафья Бурдуковская, Павлина Трифонова, Анна Хомякова, Ирина Трифонова гэгшэд илангаяа үндэр бүтээсэтэйгээр ажалладаг байна.

И. ФЕДОРОВ.

Таряа тушааха график үлүүлэн дүүргэбэ

НОВО-СЕЛЕНГИНСК. (Телефоноор абтаба). Гүрэндэ эрхим шанартай таряа тушаажа, түрүүшынгээ нангин уялгые арюунаар дүүргэхын түлөө үдэр һүнигүй тэмсэжэ байһан аймагай түрүү колхозууд байгуулагдаһан графигаа саг болзор соонь үлүүлэн дүүргэжэ байна.

Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой члендүүд август ба сентябриин нэгэдэхи хахад соо 860 центнер таряа тушаахын орондо 1.400 центнер тушаажа, графигаа нилээдгүй үлүүлэн дүүргэбэ.

Загастайн сомоной Молотовой нэрэмжэтэ колхоз августын ба сентябриин нэгэдэхи хахадай график үлүүлэн дүүргэһэн байна. Тус колхозой члендүүд гүрэндэ таряа тушаалгые һаадгүйгөөр ябуулхын зорилгоор, хуряалгын хүдэлмэринүүдэй дунда забһар гарганагүй.

Һаяар аймагай үшөө хэдэн түрүү колхозууд сентябриин нэгэдэхи хахад со гүрэндэ таряа тушааха графигаа дүүргэхэнь.

Г. САБЖАЕВ.

Шениисэ хуряалгаа дүүргэбэ

КАБАНСК. (Телефоноор абтаба). «Путь Социализма» колхоз таряа хуряалгын үедэ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ аймаг соогоо түрүү һууринуудай нэгые эзэлжэ ябаха юм. Тус колхозой члендүүд 500 гектар шениисэ эрхим шанартайгаар хадажа абаад, ондоо культуранууудаа эршэмтэйгээр хуряажа байна. Таряахуряалга ба гүрэндэ тушаалгануудые болзорһоо урид үнгэргэхын түлөө дэлгэрһэн Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөн соогуур эндэхи олохон колхознигууд үйлэдбэриингөө нормонуудые үлүүлэн дүүргэдэг болоо.

Ургаса хуряалгые амжалтатайгаар ябуулхатаяа нэгэн доро, тус колхозой члендүүд намарай тарилга хэхэ түсэбөө саг соонь дүүргэхын түлөө эрид тэмсэл хэнэ. Мүнөө энэ артелиин члендүүд 70 гаран гектар намарай тарилга эрхим шанартайгаар хээд байна.

Шениисэ хуряаха түсэбөө амжалтатайгаар дүүргээд байһан дээрэхи колхозой эрэгтэй эмэгтэй члендүүд таряахуряалгын бүхы хүдэлмэринүүдые хараалагдаһан болзор соонь дүүргэжэ, гүрэнтэйгөө түргэн тоосохын түлөө мүрысөөнэй эршые улам шангадхажа байха юм.

В. ТИМОШИНА.

Залуу колхознигой эдибхитэй ажал

ХЭЖЭНГЭ. (Манай корреспондентһээ). «Комсомол» колхозой член Лыгбал Зодбоев гэгшэ хүдөө ажалай хүдэлмэринүүдые саг болзор соонь дүүргэхэ хэрэгтэ залуу наһанайнгаа шанга эршые бүгэдынь гаргана. Агууехэ Илалтада зорюулагдаһан митинг дээрэ нүхэр Зодбоев үдэрэйнгөө нормые 150 процентһээ доошо бэшэ дүүргэхэ уялга абаа һэн. Тэрэнһээ хойшо үдэр ерэхэ бүри үлэмжэ ехэ амжалтануудые туйлан үбһэхуряалга дээрэ сенокосилкаар үргэлжэ үндэр бүтээсэ ба эрхим шанар туйлаа. Колхозно байгуулагдаһан 5 га нормын орондо энэ хүбүүн үдэр бүри 8—12 гектар хуряагаа. Гадна, нүхэр Зодбоев арбаадтай хүбүүн Бадмадоржи Бальжинов гэгшые косилкаар сабшажа һургаһан байна. Энэнь косилкада һууһанһаа хойшо һайн хүдэлмэриин үльгэр жэшээ харуулһан байха юм.

Мүнөө эдэ хоёр машинистнууд таряахуряалгада гаража хүдэлмэрилнэ. Тиихэдээ мүн лэ өөһэдынгөө косилкануудаар таряа хадажа ябана. Эдэ хоёр залуушуул таряахуряалгада ороходоо үбһэндэ ябадагһаа үшөө эршэтэйгээр хүдэлмэрилхэ уялгануудые абана.

З. ЛУБСАНОВА.

Хилын саана

Венгридэ фашистска террористическэ организаци элирүүлэгдэбэ

БУДАПЕШТ, сентябриин 13. (ТАСС). Петер Габорой хүтэлбэрилдэг политическэ полициин подпольно фашистска организациие элирүүлһэн тухай мэдээсэлнүүдые венгерскэ хэблэл тодорхойгоор тунхаглана.

Газетэнүүдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, энэ организаци болбол демократическа ёһо гуримда арад зониие дурагүй болгохо ба мүнөө болохоёо байһан парламентын һунгуулида һаад тойбо хэхэ зорилго өөрынгөө урда табиһан байгаа. Өөрынгөө ажал-ябуулгые тус организаци хадаа фашистска листовкануудые тараалгаар эхилбэ. Зарим районууд ба учреждениnүүдэй ханануудта антиправительственнэ ба антидемократическа лозунгнууд нялгатай байба. Энэ организаци болбол өөрынгөө хүдэлмэриие урдань һанаашалагдаһан районуудта тусгаар байгуулагдаһан группануудые дамжуулан хэһэн ба 10.000 гаран листовконуудые тараажа үрьдэһэн байха юм.

Сентябриин 7-до политическэ полициин ноёд Хювешвельцидэ (ехэ Будапештын район) подпольно организациин центрые хүреэлжэ, тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэдые зүблөө хэжэ байхадань бариба. Подпольно типографи ба склад, буу зэбсэг, гранатанууд, тэһэрдэг юумэнүүд ба хэдэн хайрсаг патронууд эндэ олдобо.

Тус организаци болбол террористическэ актнуудые Венгриин саг зуурын правительствын членүүдтэ, партинуудай лидернүүдтэ болон бусадта хэхэ гэжэ бэлэдхэжэ байһаниинь арестовалагдагшадай асуултаһаа элирбэ.

ОГАТА ГЭГШЫЕ АРЕСТОВАЛХА ТУХАЙ МАКАРТУРАЙ ПРИКАЗ

САН-ФРАНЦИСКО, сентябриин 13. (ТАСС). Сан-Францискоһаа болоһон радиодамжуулга соо мэдээсэгдэхэнь хадаа, мүнөөдэр генерал Макартур болбол портфельгүй японско министр Огата гэгшые арестовалха тухай приказ гаргаба, тэрэ хадаа нэгэн доро «Черный дракон» гэжэ обществын нэгэ эдибхитэй член байһан юм.

ЯПОНСКО ФЕЛЬДМАРШАЛ СУГИЯМА БЭЕЭ ХОРЛОЖО АЛАБА

ТОКИО, сентябриин 13. (ТАСС). Домей Цусин гэжэ японско агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, сентябриин 12-то японско доторой хамгаалгын главнокомандалагша Сугияма гэгшэ бэеэ хорложо алаба. Тэрэ хадаа Токиодо японско доторой хамгаалгын армиин штаб соо бэеэ буудаһан байгаа. Дайн сэрэгэй үедэ фельдмаршал Сугияма болбол сэрэгэй министрын ба армиин генеральна штабай начальнигай постнуудта байһан юм.

Харюусалгата редактор **Ц. Г. ГАЛСАНОВ.**

РЕДАКЦИ ба ХЭБЛЭХЭ ГАЗАРАЙ АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ. Үнэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1.80, зам. ответ. редактора—7.89. ответ. секретаря—3.23. отделов: партийной жизни и промышленности—7.89. сельского хозяйства—6.03 писем и переводов—6.03 (2 зв); объявлений—2.64 (2 зв.).

Н—00441 Типография Государственного газетного издательства при СНК БМАССР. Тираж 5.500.